

NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Medlemsblad
Nr. 2 2021 – Årgang 39

EN TRYGGERE VERDEN
UTEN ATOMVÅPEN!

Stor støtte til FNs atomvåpenforbud

ATOMVÅPENFORBUDET

Hva mener partiene?

KAI EIDE

Nato må tenke nytt

WILLIAM PERRY

Forsvarsminister mot atomvåpen

REDAKSJONEN
Abby Brobakken
Anja Lillegraven

DESIGN
VON Kommunikasjon

TRYKK
Fagtrykk Trondheim AS

FORSIDEILLUSTRASJON
Anja Lillegraven

NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN
c/o Sentralen
PB 183 Sentrum
0102 Oslo

Besøksadresse:
Sentralen
Øvre Slottsgate 3
0157 Oslo

STYRELEDER
Signe Flottorp

DAGLIG LEDER
Anja Lillegraven

Norske leger mot atomvåpen er del av den internasjonale legebevegelsen mot atomvåpen (International Physicians for the Prevention of Nuclear War, IPPNW), og partner i Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ICAN).

INNHold

- 3 **Leder**
- 4 **Humanitære organisasjoner støtter atomvåpenforbudet**
- 5 **Maja Mikkelsen, leder i NMF**
- 8 **Hva mener partiene om atomvåpenforbudet?**
- 12 **KrFU har snudd moderpartiet**
- 16 **Farlige fristelser: om atomvåpnene og terrorbalansen**
- 18 **Kai Eide: Nato må tenke nytt**
- 20 **Norsk utenrikspolitikk sett fra hjemmekontoret**
- 22 **William Perry om atomvåpenforbudet**
- 28 **Innkalling til landsmøte 2021**

KLAR STØTTE TIL ATOMVÅPEN- FORBUDET FRA DE FLESTE POLITISKE PARTIENE

Signe Flottorp
Styreleder Norske leger
mot atomvåpen

I forrige medlemsblad hadde vi flere saker som omhandlet Arbeiderpartiet og norsk atomvåpenpolitikk. Nå er alle partiene ferdige med sine landsmøter, og vi kan oppsummere. Vi har gitt dem karakterer ved hjelp av trafikkllys. Heldigvis får de fleste partiene grønt lys. Både Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har fattet tydelige vedtak om at Norge må signere og ratifisere FN-traktaten om atomvåpenforbud. Høyre og Fremskrittspartiet får rødt lys, de omtaler ikke FNs atomvåpenforbud i det hele tatt. Arbeiderpartiets landsmøte vedtok, ikke uventet, en noe vag formulering. Det er gledelig at Arbeiderpartiet sier at forbudet er et godt initiativ som bidrar til å stigmatisere atomvåpen, og at det bør være et mål for Norge og andre Nato-land å underskrive atomvåpenforbudet. Men det er altfor passivt å vedta at det ikke er mulig for Norge å slutte seg til i dagens sikkerhetspolitiske situasjon. Ved et mulig regjeringsskifte til høsten kan regjeringsforhandlingene bli spennende. Med tydelige vedtak til støtte for norsk tilslutning til forbudet, kan vi få en regjeringsplattform som igjen gjør Norge til en viktig aktør for nedrustning.

Den store overraskelsen ved vårens landsmøter var Kristelig Folkeparti, som gjorde helomvending og vedtok knallsterk støtte til forbudet. Det er KrFU som har stått i spissen for dette. Vi synes det er flott

å se at ungdommen går i front og engasjerer seg i atomvåpensaken. Vi har intervjuet lederen i KrFU, Edel-Marie Haukland om hvordan KrFU lyktes med å snu moderpartiet.

Til denne utgaven av bladet har vi vært så heldige å få med flere spennende bidragsytere. Du kan lære mer om kjernefysisk nedrustning fra fysiker Morten Bremer Mærli, lese hvordan diplomat og tidligere politiker Kai Eide mener forsvarsalliansen Nato må tenke nytt, og la deg more og engasjere av daglig leder i Norges Fredsråd Oda Nyborg Andersens skråblikk på norsk utenrikspolitikk fra hjemmekontoret.

Legers og andre helsearbeideres engasjement i atomvåpensaken har vært, er og blir viktig. Vi er derfor svært glade for at alle de viktigste norske helsefaglige og humanitære organisasjonene har skrevet under på en felles uttalelse til støtte for FNs atomvåpenforbud. Du kan lese uttalelsen på neste side.

Jeg ønsker alle våre medlemmer en riktig god sommer! Velkommen til landsmøte i Oslo 11. september!

NORSKE HELSEFAGLIGE OG HUMANITÆRE ORGANISASJONER STØTTER FN-TRAKTATEN SOM FORBYR ATOMVÅPEN

FN-traktaten om forbud mot atomvåpen trådte i kraft 22. januar 2021.

Norges Røde Kors, Norsk sykepleierforbund, Norsk sykepleierforbunds studentforening, Den norske legeforening, Norsk medisinstudentforening, Folkehelseforeningen og Norske leger mot atomvåpen ønsker dette første, omfattende internasjonale forbudet mot atomvåpen velkommen.

Som helsearbeidere er vi glade og stolte over å ha bidratt med vår ekspertise og våre anbefalinger i utviklingen av en sterk forbudstraktat, som er basert på kunnskap om atomvåpens humanitære konsekvenser.

Traktaten har nå blitt internasjonal folkerett, og er bindende for de statene som ratifiserer den.

Forbudstraktaten etablerer en ny juridisk standard mot disse umenneskelige masseødeleggersvåpnene.

Erfaring viser at folkerettslige forbud er effektive verktøy for nedrustning. Traktatene som forbyr biologiske og kjemiske våpen, landminer og klaseammunisjon, har stigmatisert og redusert mengden og bruken av disse våpnene, også for stater som ikke har sluttet seg til de respektive traktatene. Traktaten som forbyr atomvåpen, har allerede hatt effekt. Vi er glade for å se at et økende antall banker, pensjonskasser og forsikringsselskaper over hele verden trekker sine investeringer fra atomvåpenindustrien, som en konsekvens av forbudstraktaten.

I 1983 uttalte Verdens helseorganisasjon (WHO) at atomvåpen var «den største umiddelbare trusselen mot menneskehetens helse og velferd», og konkluderte med at

«Det er et betydelig politisk og humanitært handlingsrom i Nato. For eksempel har Norge sagt nei til utplassering av atomvåpen på norsk jord. Norge har også vært pådriver for forbud mot landminer og klaseammunisjon. Vi må ikke konstruere forpliktelser som unnskyldning for handlingsunnlattelse. Skal Norge fortsatt være troverdig forkjemper for nedrustning, må også vi ratifisere avtalen. Dette handler om politisk vilje.»

Bernt G. Apeland,
generalsekretær for
Røde Kors i Norge.
Foto: Røde Kors

«Det mest ødeleggende for folks helse er krig, og atomkrig har katastrofale konsekvenser. Det er derfor viktig at leger står i front for å avskaffe atomvåpen.»

Marit Hermansen,
President i Legeforeningen.
Foto: Legeforeningen

«ingen helsetjenester i verden kunne lindre situasjonen på noen vesentlig måte. Den eneste tilnærmingen til behandling av helseeffekter av kjernefysisk krigføring er derfor primærforebygging, det vil si å forhindre atomkrig».

Ekspertene mener at faren for atomkrig er minst like stor i dag som under den kalde krigen, og faren er økende. De siste årene har det globale rustningskontrollregimet forfalt, og vi ser tendenser til et nytt våpenkappløp. Atomvåpenstatene gjør langsiktige investeringer i stadig mer sofistikerte, mer «anvendbare» og mer destruktive atomvåpen. En atomkrig kan utløses ved eskalering av en væpnet konflikt, ved terrorisme og ved ulykker eller uhell knyttet til sårbarheten til kjernefysiske kommando- og kontrollsystemer.

Selv en begrenset atomkrig, som involverer mindre enn 2 % av det globale kjernefysiske arsenalet, vil løfte millioner av tonn røyk fra brennende byer opp i atmosfæren og spre seg over hele verden, avkjøle jorden og forårsake sviktende avlinger og sult som kan sette milliarder av menneskeliv i fare. Dette vil være den største miljøkatastrofen verden har sett, og den vil komme raskt.

Forbudstraktaten er en viktig motgift og vår beste vei fremover.

FN-traktaten innebærer ikke bare et omfattende og kategorisk forbud mot atomvåpen, den er også det første internasjonalt avtalte rammeverket for en prosess der alle nasjoner, med og uten atomvåpen, kan oppfylle sin juridiske forpliktelse til å avskaffe atomvåpen, i tråd med Ikkespredningsavtalen fra 1968.

Videre forplikter forbudstraktaten statspartene til å yte hjelp til ofrene for bruk og testing av atomvåpen, samt å gjennomføre en mulig utbedring av miljøer som er forurenset etter bruk og testing av atomvåpen. Stater som ennå ikke er klare til å bli med i traktaten, bør se

på det som sin plikt å samarbeide om dette forsømte humanitære arbeidet.

Klimakrisen og covid-19-pandemien har vist oss at vi har et sterkt behov for internasjonalt samarbeid, som må bygge på forskningsbasert kunnskap og ekspertenes innsikt og vurderinger, for å ivareta helsen og sikkerheten til mennesker. Atomvåpen er menneskeskapt, og løsningen på trusselen ligger i våre hender.

Å avskaffe atomvåpen før de gjør slutt på menneskeheten og andre livsformer, er nødvendig av helsemessige og humanitære grunner, og av hensyn til alt liv på jorden. Forbudstraktaten er et avgjørende skritt mot avskaffelse av atomvåpen.

Den internasjonale Røde Kors-komiteén (ICRC), Det internasjonale forbundet for sykepleiere (ICN), Den internasjonale føderasjonen av medisinstudentforeninger (IFMSA), Den internasjonale legebevegelsen mot atomkrig (IPPNW), Verdens føderasjon av folkehelseforeninger (WFPFA) og Verdens legeforening (WMA) har i en felles uttalelse ønsket forbudsavtalen velkommen.

VI OPPFORDRER NORSKE MYNDIGHETER TIL Å SLUTTE SEG TIL FN-TRAKTATEN SOM FORBYR ATOMVÅPEN.

Signert av:

Bernt G. Apeland, generalsekretær i Norges Røde Kors
Lill Sverresdatter Larsen, leder i Norsk sykepleierforbund
Edel Marlén Taraldsen, leder i NSF Student
Marit Hermansen, president i Den norske legeforening
Maja Mikkelsen, leder i Norsk medisinstudentforening
Jorid Grimeland, styreleder i Folkehelseforeningen
Signe Flottorp, styreleder i Norske leger mot atomvåpen

INTERVJU MED MAJA MIKKELSEN, LEDER I NORSK MEDISINSTUDENTFORENING

Når Medisinstudentforeningen, en viktig ICAN-partner, får ny leder, er det betimelig med et lite bli-kjent-intervju.

Anja Lillegraven
Daglig leder i Norske leger mot atomvåpen.

Maja Mikkelsen er lidenskapelig opptatt av eldre litteratur og språk. Da hun skulle begynne på medisinstudiet ved NTNU i 2017, bestemte hun seg like godt for at hun ville lære seg latin. De to første årene av medisinstudiet pugget hun latin med en kompis på fritida.

– Det kommer godt med, vi bruker jo mye latin i legevitenskapen, sier hun med et smil.

Maja er altså en person som ikke er redd for utfordringer. Siden starten av studiet har hun vært engasjert i Norsk medisinstudentforening (NMF). Det var det sosiale som trakk henne til foreningen, men hun fant seg raskt til rette, ble engasjert og har hatt flere ulike verv før hun tiltrådte som leder i januar i år.

– Som leder av NMF er jeg frikjøpt fra studiet i ett år. NMF har kontorer sammen med Legeforeningen ved Legenes hus i Oslo sentrum. Derfor flyttet jeg til Oslo i januar, men så langt har jeg sittet mest på hjemme-kontor på grunn av koronaen. Det var ikke helt som planlagt, men jeg har likevel ikke angret et sekund på at jeg tok på meg dette vervet. Det er utrolig spennende og utfordrende!

– Det er jo et viktig verv du har påtatt deg, som leder for nesten 5000 studenter! Hva liker du best med jobben?

– Jeg får muligheten til å sette meg inn i veldig

mange nye saker, og må stadig utfordre meg selv med ting jeg aldri har gjort før. Jeg liker kjempegodt å jobbe med andre tillitsvalgte, og så er det interessant å jobbe tett på Legeforeningen. Jeg er etter hvert blitt ganske interessert i helsepolitikk og helseledelse.

– Og nå har du fått muligheten til å sette deg inn i atomvåpenspørsmålet også! Vi i Norske leger mot atomvåpen synes det er veldig fint at NMF ble med på uttalelsen om atomvåpen sammen med de andre organisasjonene (se side 4, red.anm).

– Ja, det skulle bare mangle. Vi har lenge hatt en klar posisjon på denne saken. Vi er partnere i ICAN, og ønsker et totalforbud mot alle masseødeleggingsvåpen, inkludert atomvåpen.

Maja forteller at NMF har et 23 siders langt politisk dokument, vedtatt av landsmøtet. Her slås det fast standpunkt på en rekke samfunnsaktuelle saker.

– Vil du si at medisinstudentene er særlig samfunnsengasjert?

– Jeg vet ikke om vi er mer engasjert enn andre studenter, men når man har valgt å studere medisin, så har man tatt et valg om at man ønsker å hjelpe mennesker. Derfor tror jeg mange medisinstudenter har et engasjement, også for å bidra til en bedre verden.

MAJA ELISABETH MIKKELSEN

- Leder for Norsk medisinstudentforening, med nærmere 5000 studenter.
- 22 år, oppvokst i Malvik.
- Begynte på medisinstudiet ved NTNU rett etter videregående.
- Halvvegs i fjerde år på medisinstudiet.
- Hobbyer: lese norske klassikere fra slutten av 1800-tallet
- Favorittforfatter: Amalie Skram
- Når hun ikke jobber, studerer, leser eller lærer nye språk, liker hun å strikke.
- Til høsten planlegger hun å begynne på en deltidsbachelor i helseledelse.

– Til enhver tid står det nesten 2000 atomvåpen klare for utskyting på få minutters varsel. Bare ett atomvåpen kan forårsake enorm skade. Hva tenker du, som medisinstudent, om denne trusselen?

– Det er egentlig helt uforståelig at denne saken ikke får mer oppmerksomhet, og så skremmende å tenke på at noen få personer sitter med makten til å utsette hele menneskeheten. Og vi har virkelig ikke god nok kriseberedskap, det har pandemien lært oss.

– Hvordan da, tenker du?

– Skulle det bli atomkrig, er det vi i helsevesenet som må stå i front med ansvaret for å behandle pasienter. Akkurat som under korona. Det er litt skremmende å se hvor presset helsevesenet ble av pandemien. Når vi ikke engang har god nok beredskap til å håndtere en pandemi, tenk hva som ville skjedd med en atomkrig! Da ville helsevesenet ha kollapsa totalt. Vi har ikke nok helsepersonell til å takle verken de umiddelbare skadene eller langtidsvirkninger av stråling... Og nå tenker jeg på Norge, men atomvåpen er jo et globalt problem, som vi ikke kan løse uten internasjonalt samarbeid. Den eneste mulige løsningen er å unngå at atomvåpen noen gang brukes, og da må vi engasjere oss for nedrustning.

– Jeg er enig. Det vi ikke kan kurere, det må vi

forhindre. Hvilken rolle tenker du at helsepersonell kan spille i det preventive arbeidet?

– Det er klart både leger og medisinstudenters engasjement har en verdi, fordi vi, med faglig belegg, kan belyse konsekvensene for helsevesenet, pasienter og for folkehelsen. Vi, og særlig Legeforeningen, har kompetanse på hvordan helsevesenet fungerer, hva som finnes av beredskap og sykehuskapasitet.

– Ja, det er veldig viktig kunnskap...

– Samtidig har vi et ansvar for å si ifra. Etter koronaen har jeg inntrykk av at både politikere og folk flest er blitt mer bevisst på viktigheten av god beredskap og et solid helsevesen. Kanskje kan det føre til at vår stemme blir lyttet til i større grad, også når det gjelder trusselen atomvåpen representerer?

– Det kan vi håpe på!

Det som i alle fall er sikkert, er at NMF, og foreningens driftige leder, er sterke støttespillere i arbeidet for en atomvåpenfri verden. Og som det stod i den felles uttalelsen fra de helsefaglige organisasjonene: «Forbudsstraktaten er en viktig motgift og vår beste vei fremover.» (se side 5).

HVA MENER PARTIENE OM FNs ATOMVÅPENFORBUD?

Det er bred politisk enighet, både i Norge og internasjonalt, om målet om en verden fri for atomvåpen. Det kreves handling for å nå målet, men er de norske partiene villig til å handle? Vi har vurdert partienes programmer for neste stortingsperiode.

Rødt betyr at programmet ikke støtter norsk tilslutning til FNs atomvåpenforbud

Gult betyr at programmet delvis støtter norsk tilslutning til FNs atomvåpenforbud, men med betingelser.

Grønt betyr at programmet støtter norsk tilslutning til FNs atomvåpenforbud og legger dermed til rette for at vi kan ta de nødvendige stegene for nedrusting

Rødt:
GRØNT LYS

Rødt viderefører sin sterke støtte til FNs atomvåpenforbud, og har i programmet vedtatt at de vil:

– Forby kjemiske, biologiske, radiologiske, nukleære og CBRNE-våpen, og autonome våpen, og arbeide for full atomnedrustning. Norge må umiddelbart signere den internasjonale avtalen om forbud mot atomvåpen.

Sosialistisk
Venstreparti:
GRØNT LYS

SV viderefører sin sterke støtte til FNs atomvåpenforbud, og har i programmet vedtatt:

Atomvåpen vil føre til en enorm humanitær katastrofe hvis de blir brukt igjen, enten det er resultat av en villet handling, en ulykke eller terror. SV vil fortsette å jobbe systematisk for målet om en atomvåpenfri verden. Et avgjørende middel for å oppnå dette er FN-traktaten som forbyr atomvåpen. En høy prioritet for SVs neste stortingsperiode vil være at Norge signerer og ratifiserer denne traktaten, og bidrar til at flere land gjør det samme. SV vil:

- At Norge signerer og ratifiserer FN-traktaten som forbyr atomvåpen, og jobber for at flere land gjør det samme.
- At Norge løfter fram de humanitære konsekvensene av atomvåpen i FN og andre internasjonale fora.
- Erklære Norden som atomvåpenfri sone i både fredstid og krig.
- Kreve garantier for at militære fly og fartøy som opererer i norsk farvann og luftrom ikke bærer atomvåpen.

Miljøpartiet
De Grønne:
GRØNT LYS

MDG viderefører sin sterke støtte til FNs atomvåpenforbud, og har i programmet vedtatt at de vil:

– Jobbe for at Nato skal avvike sin førsteslagsstrategi for atomvåpen og lede an i et internasjonalt samarbeid om kjernefysisk nedrustning.

– At Norge tilslutter seg det internasjonale forbudet mot atomvåpen.

Arbeiderpartiet:

GRØNT LYS

Det var knyttet stor spenning til hvor APs landsmøte ville lande i atomvåpensaken. Det var den rødgrønne regjeringen ledet av AP som startet Det humanitære initiativet som ledet fram til FNs atomvåpenforbud. Selv om AP har vedtatt noen gode formuleringer i programmet og mener tilslutning til forbudet bør være et mål for Norge, får de kun gult lyst da det i programmet påstås at det ikke er mulig å slutte seg til på nåværende tidspunkt. I APs partiprogram står dette:

Den internasjonale forbudstraktaten er et godt initiativ og bidrar til å øke stigma rundt atomvåpen. I dagens sikkerhetspolitiske situasjon er det ikke mulig for Nato-land som Norge å undertegne uten å redusere vår mulighet for innflytelse og beskyttelse. Det bør være et mål for Norge og andre Nato-land å underskrive atomvåpenforbudet. Norge bør invitere likesinnede land i og utenfor Nato til å samarbeide om nedrusting.

Venstre:

GRØNT LYS

Til tross for at Venstre stemte mot norsk tilslutning til FNs atomvåpenforbud i 2019 har de hele tiden vært tydelig på at dette var grunnet forpliktelser til regjeringen. I programmet viderefører Venstre sin sterke støtte til FNs atomvåpenforbud:

Vi vil redusere antall atomstridshoder i verden og bidra til mer sikkerhet rundt eksisterende våpensystemer. Vi vil prioritere Norges innsats for å styrke eksisterende avtaler der atomvåpenstatene også er parter. Vi mener at atomvåpen bør forbys på lik linje med kjemiske og biologiske våpen, og vi mener Norge bør signere og ratifisere FNs forbud mot atomvåpen. Målet på sikt bør være en forpliktende forbudsavtale som inkluderer alle dagens atommakter.

Senterpartiet:

GRØNT LYS

Senterpartiet vil:

– At Norge skal signere og ratifisere FN-traktaten som forbyr atomvåpen, og jobbe for at flere land gjør det samme.

Høyre:

RØDT LYS

Høyre nevner ikke FNs atomvåpenforbud i sitt partiprogram, men har vært negative til forbudet i uttalelser og stemmegivning i Stortinget. I programmet skriver de at de vil:

– Arbeide for sterkere internasjonalt samarbeid for nedrustning og mot spredning av atomvåpen og andre masseødelegelsesvåpen

Kristelig Folkeparti:

GRØNT LYS

KrFs landsmøte slå tydelig fast at KrF ønsker at Norge skal slutte seg til FNs atomvåpenforbud. Dette er en helomvending og viser at støtten til FNs atomvåpenforbud øker, også på Stortinget. Du kan lese mer om sनुपrosessen og KrFUs strategiske arbeid for å få med seg moderpartiet til å ta avstand fra atomvåpen og kjernefysisk avskrekking i intervjuet med KrFUs leder Edel-Marie Haukland på side 12–13. KrFs landsmøte vedtok at KrF vil:

– At Norge signerer og ratifiserer FN-avtalen om et atomvåpenforbud.

Fremskrittspartiet:

RØDT LYS

FrP nevner hverken atomvåpen eller FNs atomvåpenforbud i sitt partiprogram. De har vært negative til forbudet i uttalelser og stemmegivning i Stortinget.

– IKKE GI OPP!

EDEL-MARIE OG KRUF FIKK KRF TIL Å STØTTE FNs ATOMVÅPENFORBUD

Foto: Edel-Marie Haukland, CC BY-SA 4.0

Edel-Marie Haukland (24) er en dame med en tydelig stemme i flere saker, men har nærmest blitt en frontfigur i den norske debatten for forbudet mot atomvåpen. I flere år har hun jobbet for at KrF skal vedta at Norge må signere FNs atomvåpenforbud, en jobb som tidvis har vært utfordrende. På årets landsmøte i KrF gikk det endelig veien da et overveldende flertall inn for støtte til forbudet. Hvordan greide Edel-Marie og KrFU egentlig å snu moderpartiet? Og hvordan har de jobbet for å overbevise partiet som i 2019 stemte mot FN-forbudet på Stortinget? Jeg tok en telefonprat med KrFU-lederen en uke etter at seiersrusen fra landsmøtet hadde lagt seg.

Abby Brobakken
Praktikant, Norske leger
mot atomvåpen

Jeg begynner med å gratulere Edel-Marie og KrF med det gledelige vedtaket. Landsmøtet til KrF gikk inn for KrFU sitt programforslag om at Norge må signere FNs atomvåpenforbud.

– Jo, tusen takk. Det var veldig gøy. Jeg smiler fortsatt når jeg tenker på det!

– Du høres overrasket ut. Ble du overrasket?

– Ja, jeg ble faktisk veldig overrasket. Og også et så overveldende flertall da, sier Edel-Marie entusiastisk.

Hun kan fortelle meg at KrFU har hatt en atomvåpenforbudet-chat på Facebook, og at de der hadde kommet

frem til at det var hele 109 stemmer for og bare 44 mot.

– Så der var rett og slett helt utrolig gøy, smiler Edel-Marie.

Jeg kjenner jeg blir nysgjerrig på å høre mer om landsmøtet og hvordan den politiske påvirkningsprosessen har vært, men først vil jeg spørre Edel-Marie om hva hun mener er det beste argumentet for at Norge bør signere FNs forbudsavtale mot atomvåpen. På dette spørsmålet er Edel-Marie klokkeklar:

– Det er at Norge må vise at vi er villige til å bruke politisk kapital på en atomvåpenfri verden. En ting er å si at vi vil ha en atomvåpenfri verden, men en annen ting er å tørre å legge press på atomvåpenstatene, ved å faktisk ta at et standpunkt i det internasjonale fellesskapet. Dette vedtaket viser at KrF mener at det er riktig av Norge å gjøre det. I tillegg er det jo slik at den nedrustningspolitikken vi, altså Norge og resten av verden, har ført til nå - ikke fungerer. Og når politikken ikke fungerer, så må vi gjøre noe nytt.

– Hva er det dårligste argumentet mot norsk tiltredelse da, men som ofte brukes i debatten?

– Det må være at det ikke har noe å si hva «lille Norge» gjør uansett. Det er rett og slett et skikkelig dårlig argument. Det er ikke jo heller ikke snakk om at

«lille Norge» skal gjøre noe alene. Norge er en del av et internasjonalt fellesskap, og et ja til forbudsavtalen er en del av å bidra i dette fellesskapet. Det er jo akkurat det samme politiske partier gjør hele tiden: vi samarbeider med andre partier til det vi tror vil være til det beste for fellesskapet.

I 2019 stemte KrF mot forbudsavtalen på Stortinget. Jeg lurer derfor på om Edel-Marie kan si litt mer om hvordan de har jobbet for å snu KrF, og hvilken rolle KrFU har hatt i dette arbeidet.

– Dette har jo vært et vedtak som har KrFU har jobbet med i flere år. Og det er nok flere ting som har gjort at vi nå fikk gjennomslag. For det første er dette en sak vi har løftet i mange forum, av mange ulike folk. Men jeg tror det viktigste vi har gjort det siste året, er at vi har skolert oss skikkelig på atomvåpenspørsmålet. Så da landsmøtet begynte å nærme seg, hadde vi KrFUere og sympatisører i alle delegasjoner som hadde de gode argumentene på plass, og som klarte å svare godt for seg i debatter når de ble utfordret på vanskelige spørsmål, som f. eks Nato-medlemskapets betydning for norsk tiltredelse. Dette har jo selvfølgelig en sammenheng at det også er bedre argumenter for å signere FNs atomvåpenforbud enn å ikke gjøre det, sier hun og ler. →

«Norge må vise at vi er villige til å bruke politisk kapital på en atomvåpenfri verden. En ting er å si at vi vil ha en atomvåpenfri verden, men en annen ting er å tørre å legge press på atomvåpenstatene.»

Edel-Marie Haukland (KrF)

I tillegg trekker Edel-Marie frem at det har vært et godt samarbeid mellom KrFU og KrF i atomvåpendebatten:

– Det er så mange flinke folk i KrFU som har løftet saken. Og KrF har vist en enorm tillit til at KrFU kan sakene sine.

FNs atomvåpenforbud er en sak som har engasjerte på tvers av generasjoner i KrF. I tillegg til ungdomspartiet, har tidligere statsminister Kjell Magne Bondevik vært en tydelig stemme i debatten. Jeg spør Edel-Marie om hvorfor hun tror dette er tilfellet.

– *Hva er det som gjør at forbudet mot atomvåpen så viktig – på tvers av generasjoner?*

Edel-Marie tenker litt, før hun svarer:

– «Generasjonrettferdighet» er et ord jeg bruker mye for tiden. Det er også essensen i det vi holder på med i KrF. Det betyr at man tar valg basert på hva man tror vil være til det beste for egen fremtid, for jorda, og for sine barn eller barnebarn sin fremtid på den, og da tar ender man nok gjerne på et annet standpunkt enn man ellers ville gjort. Jeg tror vi har funnet et slags fellesskap i dette perspektivet.

– *Til høsten er det Stortingsvalg. Tror du at atomvåpensaken til å bli en viktig valgsak for KrF og KrFU?*

– Det tror jeg absolutt. Det er en veldig viktig sak for KrFU. Vi har internasjonal solidaritet som en av våre valgkampsaker i år, og FNs atomvåpenforbud er absolutt en internasjonal solidaritetssak. Men det kan også tenkes at dette blir en viktig sak for KrF. Kjell Ingolf (Ropstad red.adm.) har sagt at norsk tilslutning til FNs atomvåpenforbud kan bli aktuelt å ta opp i

regjeringsforhandlinger. Så sann sett har han allerede flagget at dette kan bli en viktig sak for KrF – både i valgkampen og i eventuelle regjeringsforhandlinger, sier Edel-Marie med optimisme i stemmen.

– *Nå sitter jo KrF i en regjering der to av tre medlemmer (KrF og Venstre) mener Norge bør tiltre forbudstalen mot atomvåpen. Tror du Høyre kjenner på at den posisjonen de har i saken begynner å bli «upopulær», inn mot valgkampen?*

– Nei, jeg tror ikke Høyre kjenner så mye på det, sier Edel-Marie og ler høyt.

– Men sann er det jo i politikken. De er jo overbevist om at sin posisjon er riktig. Men vi har absolutt ambisjoner om å påvirke dem, fastslår hun bestemt.

– Jeg tror dessuten FNs atomvåpenforbud kan bli en viktig sak i regjeringsforhandlinger generelt - ikke bare fra KrF sin side.

– *Avslutningsvis, hva er ditt personlige tips eller triks for å få gjennomslag for en sak? Har du noen tips til andre som ønsker å påvirke sitt nettverk, parti eller sin organisasjon?*

– Jeg tror det beste tipset er å «finne alle dine allierte». For KrFU har det vært veldig nyttig å få kunnskap fra ulike organisasjoner og fagfolk (som f.eks Leger mot atomvåpen), og finne frem til de gode argumentene gjennom skikkelig skolerung. Vi har også vanvittig flinke tillitsvalgte som har løftet saken flere steder. Også legger hun til med stor entusiasme: -Også ikke gi opp da! Vi kunne jo gitt opp i 2019, men jeg er veldig glad for at vi ikke gjorde det.

– *Det er vi i Leger mot atomvåpen også, sier jeg og ler.*

RAPPORT: VIKTIG INTERNASJONALT MØTE I VÅR MODER- ORGANISASJON

Bjørn Hilt
Avtroppende
styreleder i IPPNW
og styremedlem i
Norske leger mot
atomvåpen

Det internasjonale rådet er det høyeste organet i International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW).

Det har vært tradisjon at det internasjonale rådet (International Council) treffes ved begynnelsen og slutten av IPPNW sine verdenskongresser. Da foretas valg og kursen stakes ut for aktivitetene fram til neste kongress.

Siden den planlagte kongressen i Kenya ble utsatt i 2020, hadde Rådet den 23.-24. mars i år sitt første virtuelle møte noen gang. Der deltok over 80 representanter fra 44 land.

Tilman Ruff fra Australia og Arun Mitra fra India ble gjenvalgt som co-presidenter og Sally Ndong'u fra Kenya og Carlos Umaña fra Costa Rica ble valgt som nye co-presidenter. Sistnevnte vokste opp i Oslo der hans far var diplomat.

Ellers fikk vi et nytt og yngre styre med Ruth Mitchell fra Australia som ny styreleder og Bimal Khadka fra Nepal som nestleder. Begge er tidligere internasjonale studentrepresentanter. Hele styresammensetningen og andre dokumenter finnes på ippnw.org.

På rådsmøtet var det faglige innlegg fra den østerrikske diplomaten Alexander Kmentt og Hellen Durham og Magnus Løvold fra ICRC. De orienterte om det humanitære initiativet og status for FNs atomvåpenforbud

(TPNW), der første møte for de statene som har sluttet seg til trolig blir i Wien i januar 2022.

Det viktigste for IPPNW framover blir å fortsette informasjonsarbeidet om virkninger av atomvåpen og å styrke FNs atomvåpenforbud. Det betyr å få flere land til å slutte seg til, samt å mobilisere for å øke presset på atomvåpenstatene også under tilsynskonferansen for Ikkespredningsavtalen (NPT) i august i år.

Rådet bestemte at IPPNWS program for forebygging av skader fra håndvåpen, «Aiming for Prevention», ikke lenger skal være et sentralt drevet program, men overlates til interesserte enkeltpersoner og nasjonale grupper.

Det ble også bestemt at den fysiske verdenskongressen i Kenya skal holdes så snart det er mulig.

Når IPPNW nå har begynt å ha både styremøter og rådsmøter på virtuelle plattformer ligger det an til at vi kan ha slike møter oftere, noe som trolig vil styrke organisasjonen.

FARLIGE FRISTELSER: OM ATOMVÅPNENE OG TERRORBALANSEN

Amerikanernes atommonopol varte ikke lenge etter bombingene av Hiroshima og Nagasaki. Atomvåpnenes unike, destruktive krefter gjorde dem essensielle i terrorbalansens kjølige jerngrep og i spillet som utspant seg mellom supermaktene og deres ideologier. Snart spredte våpnene seg i egne kjedereaksjoner til andre stater. Hva ligger egentlig bak denne iveren etter kollektiv massedød?

Morten Bremer Mærli
Rådsmedlem i Norske
leger mot atomvåpen

Siden 1945 har det hersket et uuttalt, men bredt akseptert tabu mot bruk av kjernevåpen. Tabuet har vist seg robust, sannsynligvis fordi atomvåpnene er så ekstremt ødeleggende. Strålingen, trykket og varmen fra en atombombe kan alle drepe, ikke-diskriminerende, rått og plutselig. Det finnes liten eller ingen beskyttelse mot atomvåpen. Drapskapasiteten gir de som har slike våpen uovertruffen militærmakt, og tilhørende posisjoner, i internasjonal storpolitikk.

Med de katastrofale følgene av et atomangrep, ble en troverdig trussel om motangrep raskt det beste forsvar under den kalde krigen. Konsekvensene av å bli rammet av atomvåpen måtte være så alvorlige at å bruke dem faktisk var utenkelig. Terrorbalansen, og ideen om gjensidig avskrekking, ble bærebjelken i øst-vest-relasjonene. Ingen atommakt ville angripe først dersom angrepet på noen som helst måte kunne besvares. Faren for kjernefysisk rovmord ble, og blir, holdt i sjakk ved utsiktene til kollektivt selvmord.

«Faren for kjernefysisk rovmord ble, og blir, holdt i sjakk ved utsiktene til kollektivt selvmord.»

Mantraet ble styrke og pålitelig avskrekking – og massiv atomopprustning, i sikkerhetens navn. Trusselen fra kjernevåpnene ble møtt med enda flere kjernevåpen, på begge sider av jernteppet. Slik ble løsningen på sikkerhetstruslene etter hvert til selve problemet. Ikke bare førte statenes gjensidige jerngrep med atomvåpen til eskaleringer. Dype kutt i eksisterende atomvåpenlagre ble vanskelig fordi fienden satt med betydelige arsener. Overraskende angrep kunne ikke utelukkes av noen av partene. Den dag i dag er kjernevåpnene den viktigste grunnen til at vi ikke blir kvitt kjernevåpnene.

Likevel – eller kanskje nettopp derfor – har troen på at atomvåpnene kun er til avskrekking, og ikke til bruk, vokst seg sterk. Og det har etablert seg en allmenn – nær nummen – tro på at atomfaren er drastisk redusert. I 1990-årene, etter murens fall og etter nær et halvt århundre med kjernefysisk terrorbalanse, pustet folk lettet ut – og glemte både våpen og utsiktene til mulig kjernefysisk utslettelse. Muligens bekvemt for den enkelte selvsagt, men en «noe» prematur slutning.

USA alene produserte 70 000 kjernevåpen under den kalde krigen, Sovjetunionen om lag 55 000. Våpnene ble vedlikeholdt og oppdatert kontinuerlig. Etter vesentlige reduksjoner er antallet atomvåpen på verdensbasis om lag 13.500. Hvis vi anslår at disse våpnene i gjennomsnitt har en sprengkraft på 100 kTNT (forsiktig anslag), betyr dette at det ville tatt over ett døgn å detonere alt sammen, dersom det ble sprengt en bombe tilsvarende Hiroshima-bomben hvert sekund.

Helt siden Hiroshima har mange brukt mye tid på å tenke ut hvordan ødelegge best og mest mulig med atomvåpen. Jobbene til korpsene av strategiske krigsplanleggere på begge sider av jernteppet gikk – og går – ut på å identifisere kjernevåpenmål og beregne hvor mange kjernevåpen av en gitt type som skal til for å

knuse dette målet. Ut av teoretiske betraktninger og modeller sprang oppkonstruerte konsepter som «kontrollert kjernefysisk eskalering» – og, selvsagt doktrinen om gjensidig ødeleggelse, «Mutally Assured Destruction» – muligens med en viss ironi forkortet MAD.

Ideen om «fleksibel respons» er også del av en slik tenkning. Basert på logikken «øye for øye» skal et eventuelt kjernefysisk tilsvarende tilpasses konsekvensene av det første angrepet. Ved å gå ned fra maksimum kjernefysisk gjengjeldelse til et tilpasset svar, vil effektene av å bruke kjernevåpen og antallet våpen som anses nødvendig sannsynligvis reduseres. Men dersom det hersker en forestilling om at en atomkrig kan og vil utkjempes kontrollert og med begrensede styrker, kan terskelen for våpenbruk senkes. Skjer det, kan eskalering uansett være et logisk mottrekk: Egne våpen må brukes før fienden eventuelt ødelegger disse.

Tanker om og tro på en begrenset kjernefysisk krigføring avslører dermed en trend – eller i det minste et forsøk – på å normalisere, likestille og integrere kjernevåpen med konvensjonelle maktmidler og strategier. Kjernevåpnene får operative roller, i tillegg til de opprinnelige, defensive. Mest bekymringsfullt er imidlertid endringen av kjernevåpnenes roller fra primært å være politiske midler til å bli militære, operative våpen. Utsiktene til bruk øker tilsvarende.

Teoriene det her er snakk om, fordrer alle dessuten høy grad av fiendeforståelse. Slik innsikt må ha vært enklere å skaffe seg under den kalde krigen, med færre aktører og mer renskråne sikkerhetspolitiske agendaer. På tross av de ideologiske motsetningene, kjente både amerikanske og sovjetiske ledere så vel spillet som hverandre. Forholdene var kort sagt ryddigere før.

USAs tidligere president Donald Trump og Natos generalsekretær, Jens Stoltenberg på Natos hovedkvarter i Brussel, juli 2018. Foto: Shealah Craighead (Public Domain)

NATO MÅ TENKE NYTT

Kai Aage Eide
Diplomat og tidligere politiker (H).

«Et nytt våpenkappløp er i dag det vi trenger minst av alt.»

Det kom ikke som noe sjokk at USA og Nato besluttet å trekke seg helt ut av Afghanistan. Men begrunnelsen var det mest tøvelte politiske «spinn» jeg har hørt på lenge, nemlig «at oppdraget er utført». Den kom fra president Biden og utenriksminister Blinken. Mest av alt minnet uttalelsen om president Bush, der han i mai 2003 om bord på et amerikansk hangarskip og foran et enormt banner, erklærte «mission accomplished» om invasjonen av Irak. Jeg håper at Alliansen – verdens mest vellykkede, som det ofte heter – nå ikke nøyer seg med et slagord, men at den analyserer hva som virkelig skjedde, både i Afghanistan, Irak og Libya.

For dersom oppdraget i Afghanistan nå var utført, så var det like mye utført for 15 år siden. Taliban og Al Qaeda var da slått. Trusselen landet representerte mot USA og Vesten var borte. I dag er Taliban sterkere enn noen gang etter 2002, lommer av Al Qaeda er fortsatt til stede og IS har vokst seg sterkere de siste årene. Og de aller fleste forsto at beslutningen om tilbaketrekking ikke ville få fart i fastlåste forhandlinger.

Det som hadde skjedd var snarere at Vesten ga opp etter å ha sittet i en fastlåst situasjon i årevis. Tenkningen ble at dersom vi ikke har lyktes til nå hvor lenge skal vi sitte fast her? Ti år til eller tyve? Vi noe være forandret? Det er en tenkning jeg forstår. Det er et virkelig dilemma. Men at noe oppdrag var utført betyr det slett ikke.

Nå må Nato trekke lærdommer. Å engasjere seg i et land langt borte – geografisk og kulturelt – er høyst risikabelt. I Afghanistan vokste ambisjonene – «oppdraget»

KAI AAGE EIDE

Født 28. februar 1949 i Sarpsborg er en norsk diplomat og tidligere politiker (H).

Han har en lang diplomatisk karriere, med internasjonal sikkerhetspolitikk og krisehåndtering som arbeidsfelt, i tjeneste for Norge, FN og Nato. Eide har vært ambassadør ved en rekke norske utenriksstasjoner, og var Norges ambassadør til OSSE 1998–2002 og til Nato 2002–2006, samt FNs spesialutsending til Afghanistan 2008–2010. Eide er en flittig skribent og har vært mye brukt som foredragsholder. Han var lenge politisk aktiv i Høyre, blant annet som statssekretær for Jan P. Syse 1989–1990, men er i dag medlem av Arbeiderpartiet. Eide var Norges ambassadør til Sverige til 2017.

«Ordet 'dialog' er sannelig ikke noe moteord for tiden. Men det trenger sårt en renessanse.»

– til et omfattende prosess for å omforme hele samfunnet. Selvsagt ble det gjort fremgang på en rekke områder. Men det gikk langsomt, samtidig som krigen ble stadig mer intens. Igjen ligger nå bitterhet blant de mange afghanerne, som arbeidet hardt for reformprosessen. Den tidligere USA-vennlige afghanske utenriksministeren, Spanta, skrev på Twitter at «jeg håper de tar med seg alle sine agenter, korrupte kontraktører og kollaboratører».

Tilbaketrekkingen minnet meg om en hendelse i Nato under den amerikanske okkupasjonen av Irak. Forsvarsminister Rumsfeld sendte noen aluminiumsrør rundt Nato-bordet. Vi kunne både få se og holde dem. Rørene var – i følge ham og utenriksminister Rice – «det ugjendrivelige beviset» på at Irak produserte kjernevåpen. Resten av historien kjenner vi. Bevisene ble avslørt som en gedigen bløff. Heldigvis fikk statsminister Bondevik forhindret en norsk deltakelse. Men i Libya gikk vi inn med stort engasjement. I dag ligger landet i ruiner og uten en fungerende statsmakt.

Nå skal Nato tenke nytt frem til et revidert «strategisk konsept». Jeg frykter hva som vil komme ut av det. Det pekes stadig på en mer aggressiv russisk politikk og utfordringen fra Kina. Mine råd vil være: Hold Nato unna Kina og unngå handlinger, som kan gjøre det enda vanskeligere å komme inn i en dialog med Moskva. Ordet «dialog» er sannelig ikke noe moteord for tiden. Men det trenger sårt en renessanse. Vi står overfor utfordringer, som ikke kan løses på annen måte enn gjennom dialog, så fremt vi vil unngå å gjøre verden enda mer ustabil.

Biden har brukt harde ord om begge landene. Han har kalt Putin en morder og Xi Jinping en bølge. Riktig nok ser han – til nå – ut til å ville unngå en opptrapping av handelskrigen, som verken vil tjene amerikanske eller kinesiske interesser. Og han har forlenget avtalen med Russland om strategiske kjernevåpen – den siste gjenværende av et nettverk av avtaler. Det er oppmuntrende. Men det verden trenger er langt mer; en omfattende dialogpolitikk.

Det gjelder områder som nye generasjoner av kjernevåpen, det gjelder autonome våpen og cybervåpen. På alle disse områdene går utviklingen i en retning, som kan gjøre verden mer ustabil. Et nytt våpenkappløp er i dag det vi trenger minst av alt. Det vil kreve ressurser og skape en atmosfære, som vil svekke mulighetene til å løse andre eksistensielle utfordringer. Fremst av dem står klimakrisen. Å løse den vil kreve så store ressurser og så mye samarbeid at vi ikke har råd til en konfrontasjonspolitikk. Visst vil det være rivalisering mellom stormaktene fremover. Og det vil være konkurranse – ikke minst om teknologi og handel. Men rivalisering og konkurranse må formes på en måte som også gir plass til et omfattende og fruktbart samarbeid.

Jeg er en overbevist tilhenger av Nato og transatlantisk samarbeid. Men vi må lære av fortiden, selv i møtet med nye utfordringer. På 1970/80-tallet gikk Nato inn i omfattende forhandlinger med Sovjetunionen og dets allierte. Det ga resultater som skapte en mer stabil verden. Nå trenger vi det samme politiske motet.

NORSK UTENRIKSPOLITIKK SETT FRA HJEMMEKONTORET

Jeg skal innrømme noe.
Jeg er lei.

Oda Andersen Nyborg
Daglig leder, Norges
Fredsråd

Jeg er lei selektiv historiefortelling. Jeg er lei politisk tåkelegging. Lei infantiliseringen av norske velgere er jeg også. Jeg er lei av sviktende demokratiske prosesser. Jeg er lei av at viktige debatter rundt våre forsvars- og utenrikspolitiske veivalg brukes til å hamre inn unyanserte og overforenklede budskap.

Vi hører stadig at norsk utenrikspolitikk ligger fast. Basepolitikken består. Langtidsplanen for forsvarssektoren (LTP), og debatten rundt den, forteller oss mye om norsk forsvarspolitikk de neste årene.

Forsvaret og norsk utenrikspolitikk trenger forutsigbarhet, men vi står overfor en vedvarende fare: Norske velgere blir verken informert, hørt, eller tatt seriøst. Dette gir i realiteten et krympende mulighetsrom til å stille spørsmål ved, påvirke og samle seg rundt norsk forsvars- og utenrikspolitiske prioriteringer. En hårfin balanse på en god dag, kritisk om det skulle kollapse totalt.

Med noen få prisverdige unntak de siste årene, har heller ikke Stortingsbehandling gitt tilstrekkelig svar i betente saker på forsvars- og utenriksfeltet. Ta for eksempel behandlingen av Riksrevisjonens kraftige kritikk av Utenriksdepartementets kontroll av norsk våpeneksport. Kritikken var gjennomgående, og påpekte svikt i tilnærmet alle ledd av eksportkontrollen. I flere år har sentrale sivilsamfunnsaktører som Changemaker og Redd Barna ropt varsku om det samme. Likevel

ble regjeringen og deres støtteparti enige om at saken verken skulle granskes eller reglene skjerpes. Arbeiderpartiet og Senterpartiet støttet beslutningen.

Den nye bilaterale forsvarsavtalen mellom USA og Norge, en såkalt tilleggsavtale, er en annen sak som har blitt heftig debattert de siste månedene. Etter tre år med forhandlinger ble avtalen undertegnet 16. april. Oddmund Hammerstad, tidligere statssekretær i Forsvarsdepartementet for Høyre, oppsummerte kritikken godt i et innlegg i Nordnorsk debatt 7. mai: “Skal vi få en basepolitikk med baser?”.

Avtalen skal behandles i Stortingets høstsesjon, men det er signalisert at avtalen og lovforslag sendes til Stortinget “til våren” (per 20. mai ikke gjort), med 3 måneders høringsfrist. Prosessuelt kan det se ut som det åpnes for brede innspill og diskusjoner om en avtale som tilsynelatende er ferdigforhandlet og undertegnet.

Et siste eksempel. “Om man ikke har informasjon, så lager man sin egen”, sa Ann Helen Jakobsen fra Tønsvik utenfor Tromsø til NRK 8. april. Jakobsen er en nær nabo til den nye ubåthavna i Tromsø. Den skarpe debatten rundt havna toppet seg da forsvarsminister Frank Bakke-Jensen beskyldte kritikerne for å gå på en «liten rosa sky». Forsvarsministeren har også beskyldt Tromsø kommune for sabotasje, samtidig som legitim kritikk rundt manglende beredskap avfeies. Nylig kunne vi lese om nesten 450 sikkerhetsbrudd ved skotske

atomubåtbaser de siste tre årene. Debatten kunne vel strengt tatt ikke kommet skjevere ut.

Politisk uenighet, debatt og kritiske spørsmål er sunt. Men hva skjer om vi mister dialogen og den felles virkelighetsforståelsen i prosessen? Hva skjer når vi omformulerer hva en base er, for å kunne si at basepolitikken består?

Det er valgkamp, og vi må alle bidra mer til å bygge opp under legitime spørsmål og genuin nysgjerrighet. Så kan man spørre seg selv hvorvidt det er mulig når informasjonen er villedende og mangelfull.

Så ja, jeg er lei. Jeg er lei manglende visjon for Norge, og hva som skal være Norges bidrag til verden.

Men hvem vet, kanskje jeg bare er lei hjemmekontor?

HVORDAN EN FORSVARSMINISTER BLE TILHENDER AV FORBUDET MOT ATOMVÅPEN

William J. Perry

USAs viseforsvarsminister med ansvar for vitenskap og teknologi under president Carter, og forsvarsminister under president Clinton.
Foto: Mikael Sjöberg

Mange har spurt meg hvordan en tidligere forsvarsminister kan støtte avskaffelsen av atomvåpen. Denne artikkelen er et delvis svar på det spørsmålet, i form av en personlig historie om hvordan tankene mine om atomvåpen har utviklet seg fra Hiroshima til nåtid.

Da vi nådde 75-årsdagen for Hiroshima, ble jeg inspirert til å tenke tilbake på den skjebnetunge dagen, og på min egen reaksjon da jeg hørte nyheten. Den gang var jeg lettet over at den fryktelige krigen endelig var slutt, og jeg var nysgjerrig på hvordan denne nye bomben virket. Men jeg tenkte ikke på hva de langsiktige konsekvensene av en slik bombe kunne bli. Det skulle komme senere.

Noen måneder etter Hiroshima fylte jeg 18 år, ble med i hærens ingeniørkorps og ble med tiden en del av okkupasjonshæren i Japan. Jeg fikk da se med egne øyne hvordan den engang så strålende byen Tokyo var redusert til ruiner av våre brannbomber. Jeg ble så sendt til Okinawa, stedet hvor det siste, store slaget i annen verdenskrig utspilte seg. Et slag så voldsomt at bare 10 prosent av de 100.000 japanske soldatene som forsvarte øya, overlevde; resten ble enten drept i

kamp, eller begikk selvmord. Det var knapt en bygning igjen i hovedstaden Naha. De japanske og okinawiske menneskene jeg samarbeidet med, var fortsatt lammet av skrekk og sjokk over det de hadde opplevd.

Det jeg så i Tokyo og Okinawa fjernet enhver oppfatning jeg hadde om krigens velsignelse, og overbeviste meg om at menneskehetens praktisering av krig ikke kunne fortsette. Ødeleggelsene jeg var vitne til i Tokyo ble utført av tusenvis av fly og titusenvis av bomber over flere år. Tilsvarende utslettelse kunne ha blitt påført Tokyo av ett eneste fly, én atombombe, på ett øyeblikk. På samme måte fant døden og ødeleggelsene i Okinawa sted over flere måneder og krevde landgangsstyrker på størrelse med de som ble brukt i Europa på D-Dagen. Kampene i Okinawa krevde også tusenvis av amerikanske ofre. De japanske styrkene kunne ha blitt nedkjempet med én eneste kjernefysisk bombe på ett øyeblikk.

Einstein sa at med atombomben var alt forandret, bortsett fra vår måte å tenke på. Men det jeg var vitne til i Tokyo og Okinawa begynte å forandre min måte å tenke på. Det førte til en tro på at vi måtte revidere

Møte i det hvite hus angående Cuba, oktober 1962. Med klokka fra president Kennedy: Secretary of Defense Robert S. McNamara, Deputy Secretary of Defense Roswell Gilpatric, Chairman of the Joint Chiefs of Staff Gen. Maxwell Taylor, Assistant Secretary of Defense Paul Nitze, Deputy usIA Director Donald Wilson, Special Counsel Theodore Sorensen, Special Assistant McGeorge Bundy, Secretary of the Treasury Douglas Dillon, Attorney General Robert F. Kennedy, Vice President Lyndon B. Johnson (hidden), Ambassador Llewellyn Thompson, Arms Control and Disarmament Agency Director William C. Foster, CIA Director John McCone (hidden), Under Secretary of State George Ball, Secretary of State Dean Rusk. Foto: Executive Office of the President of the United States employee (Public Domain).

krigens rolle fullstendig, den som vi hadde bekjent oss til fra historiens begynnelse. Så utslettende som annen verdenskrig var selv uten kjernefysiske våpen, ville en krig der Hiroshima-type bomber ble brukt i utstrakt grad, bli en langt større katastrofe. Jeg konkluderte med at det eneste fornuftige målet med kjernevåpen er å avskrekke bruken av dem.

I 1952 prøvesprengte USA en termionukleær bombe 1000 ganger større enn Hiroshima-bomben. Noen år senere prøvesprengte Sovjetunionen en enda kraftigere bombe. Etter det begynte både USA og Sovjetunionen å inkludere hydrogenbomber i sine kjernefysiske arsener, de fleste av dem med en ødeleggelseskraft på 10 til 100 ganger Hiroshima-bomben. Våre land hadde nå ikke bare kapasitet til å utslette hverandre, men en utslettelseskapasitet sammenlignbar med den gang en asteroide traff jorden for 66 millioner år siden. Asteroiden førte til utryddelsen av de fleste dyrearter, inkludert dinosaurer. Den utslettelseshendelsen var forårsaket av et naturlig fenomen. Nå hadde menneskeheten kapasiteten til å forårsake sin egen utslettelse. Dette førte til at jeg konkluderte

med at avskrekkingspolitikken til USA og Sovjetunionen måtte være fullstendig idiotsikker. Men selv da jeg kom til denne konklusjonen, fryktet jeg at dette ikke ville være mulig å oppnå så lenge kjernevåpen finnes.

Oktober 1962 ble frykten min bekreftet. Ved starten av Cuba-krisen ledet jeg et elektronikklaboratorium i California, men ble kalt tilbake til Washington for å lede et lite teknisk team som hadde som jobb å gi president Kennedy en daglig vurdering av operasjonaliteten til Sovjetunionens kjernefysiske missiler på Cuba. Kennedys militære rådgivere oppfordret ham til å godkjenne militær handling mot disse missilene. I stedet ønsket Kennedy å løse krisen gjennom diplomati, siden han fryktet at enhver militær handling lett kunne eskalere til en atomkrig. Likevel var han forberedt på å iverksette militære tiltak før de sovjetiske missilene ble operative, så han brukte våre innspill til å avgjøre hvor mange dager han hadde til diplomati. Med det detaljerte bildet av krisen slik den utspilte seg, trodde jeg at hver dag jeg gikk inn på analysesenteret vårt, ville bli min siste dag på jorden.

1

2

3

- 1** Sovjetisk lastebilkonvoi setter ut missiler nær San Cristobal, Cuba, 14. oktober 1962. Bildet som ble tatt av maj. Steve Heysers U-2 var det første bildet som dokumenterte at sovjetiske missiler ble utplassert på Cuba. Foto: U.S. Air Force employee (Public Domain).
- 2** Et amerikansk fly over en sovjetisk ubåt under Cuba-krisen, oktober 1962. Foto: U.S. navy employee (Public Domain).
- 3** Samtale mellom president Kennedy og broren Robert F. Kennedy i «vestvingen» i det hvite hus. Foto: Executive Office of the President of the United States employee (Public Domain).

Mot alle odds klarte Kennedy og Khrusjtsjov å komme frem til en avtale i 1962, før disse rakettene ble operasjonelle. Men det var like før. Kennedy anslo senere at sjansen for at Cuba-krisen ville ha ført til en kjernefysisk katastrofe, var én av tre. Men da han sa dette, visste han ikke at Sovjetunionen allerede hadde utplassert operasjonelle kortdistanseraketter på Cuba, ikke bare de mellomdistanserakettene som var årsaken til krisen. Hvis våre tropper hadde invadert Cuba, ville de ha blitt utslettet av kjernefysiske våpen, og en generell kjernefysisk krig hadde helt sikkert blitt resultatet.

Vi unngikk den tragedien, vel så mye på grunn av hell som av dyktig ledelse. Men våre ledere trakk en uriktig lærdom fra Cuba-krisen. USA konkluderte med at de «vant» fordi de hadde flere kjernefysiske våpen enn

Sovjetunionen, så vi arbeidet videre for å opprettholde og øke ledelsen. Sovjetunionen konkluderte med at de «tapte» fordi de ikke hadde nok kjernefysiske våpen, så de begynte på en massiv kjernefysisk oppbygging. Både USA og Sovjetunionen trodde angivelig at flere kjernefysiske våpen ville gi dem en bedre sjanse til å «vinne» den neste krisen. Det derav følgende kjernefysiske rustningskappløpet resulterte i 70.000 kjernefysiske stridskoder og kjernefysisk materiale til å bygge titusenvis flere – nok til å utslette hverandre og resten av planeten ti ganger.

Både USA og Sovjetunionen var så fikserte på å produsere kjernefysiske bomber at ingen av dem reflekterte over at vi nesten hadde snublet inn i en kjernefysisk krig. Ingen av de to sidene fokuserte på den

«Vi var få minutter fra at presidenten måtte beslutte om han skulle sende våre raketter som svar på dette antatte angrepet. Hvis presidenten hadde beordret avfyring, ville han ha startet en kjernefysisk krig ved et uhell!»

enorme tragedien en slik krig ville ha forårsaket. Men jeg så denne nesten-tragedien på nært hold, og jeg lærte en annen lekse. Jeg lærte at selv om våre to ledere gjorde alt de kunne for å unngå en kjernefysisk krig, kom vi veldig nær at den ble utløst - og vår avskrekkingspolitikk ville ikke ha stoppet den.

I 1977 ble jeg viseforsvarsminister for forskning og teknologi og tjenestegjorde i president Carter sin administrasjon. I min tjenestetid lærte jeg en annen lekse om begrensningene i avskrekkingspolitikken. Jeg ble vekket klokken tre en morgen av vakthavende ved vårt rakett-varslingssenter. Han fortalte at hans datamaskiner viste at 200 raketter var på vei fra Sovjetunionen til USA! Heldigvis tilføyde han raskt at han hadde avgjort at datamaskinene hadde gjort en feil, og at han ringte meg for å få hjelp til å finne ut hva som var galt med dem. Men før han oppdaget at dette var falsk alarm, hadde han ringt Det hvite hus for å advare dem. Vi var få minutter fra at presidenten måtte beslutte om han skulle sende våre raketter som svar på dette antatte angrepet. Hvis presidenten hadde beordret avfyring, ville han ha startet en kjernefysisk krig ved et uhell!

Jeg lærte noe viktig av min erfaring med de cubanske rakettene og den falske alarmen; USAs avskrekkingspolitikk var ikke tilstrekkelig for å forhindre en sivilisasjonsødeleggende kjernefysisk krig. Faren for en kjernefysisk krig er ikke at en leder plutselig setter i gang et overraskende, utslettende angrep – som var det både USA og Russland forberedte seg på – men at vi snubler inn i en kjernefysisk krig. Feilen kan skyldes en politisk feilberegning, som ved Cuba-krisen, eller en ulykke, som i falsk alarm. En av dem kunne ha resultert i slutten på sivilisasjonen.

Disse erfaringene lærte meg at vår kjernefysiske politikk skulle ha vært rettet mot å unngå slike feil. Likevel har vi i de etterfølgende årene utviklet en

avskrekkingspolitikk som øker sjansen for å snuble inn i en kjernefysisk krig. Vi har fortsatt å fokusere vår kjernefysiske posisjon og politikk på det å forberede oss på overraskende, altutslettende angrep. Denne politikken øker faktisk sannsynligheten for en utilsiktet atomkrig. Responsen til både amerikanske og sovjetiske ledere på Cuba-krisen var å høyne innsatsen på denne farlige tilnærmingen, ved å drastisk øke størrelsen på deres kjernefysiske arsenal, og å opprettholde den samme politikken som nesten førte til at Cuba-krisen ble en altutslettende hendelse.

I 1994 ble jeg forsvarsminister og fikk sådan sjansen til å gjøre noe med min bekymring for at vi skulle snuble inn i en atomkrig. Jeg gjorde derfor reduksjon av kjernevåpen til min høyeste prioritet. Dette var mulig gjennom Nunn-Lugar Cooperative Threat Reduction Program, som ble vedtatt før jeg tiltrådte. Det var utvilsomt mange hindringer for å sette dette programmet ut i livet, men Senator Sam Nunn var på det tidspunkt leder for senatets Armed Services Committee. Han ga meg sin fulle støtte til å implementere loven som han og senator Richard Lugar hadde forfattet. Som et resultat kunne vi demontere 8000 kjernefysiske våpen i løpet av de tre årene jeg var forsvarsminister, halvparten i USA og halvparten i Russland. Men det å redusere atomvåpen var bare en del av mitt mål; den viktigste delen var det å etablere et vennskapelig, tillitsfullt samarbeid med Russland. Jeg jobbet veldig hardt med dette.

Jeg møtte alle sentrale russiske regjeringsmedlemmer fire, fem ganger og den russiske forsvarsministeren mer enn et dusin ganger. Vi møttes i Washington, Moskva, Brussel, Genève, Whiteman flybase, Fort Riley, Saratov luftbase, Kiev, og Pervomajsk. Vi organiserte et amerikansk-russisk redningsopplæringsprogram; vi fremforhandlet en avtale der Russland skulle hente høyanriket uran fra tidligere russiske stridskoder slik

1 William Perry, fra han var forsvarsminister, 1994. Foto: U.S. military or Departmentn of Defense employee (Public Domain).
2 Møte i det ovale kontor. Tredje fra venste er Major Richard Heyser som tok bildene som først identifiserte missilene på Cuba. Foto: Central Intelligence Agency (CIA) employee (Public Domain).
3 Podcasten *At the Brink* lages av William Perry's barnebarn Lisa. På Twitter beskriver de podcasten som "A one-of-a-kind podcast that reveals the hidden stories of humanity's most dangerous weapon." (twitter.com/atthebrinkpod)

at det kunne brukes som brennstoff i amerikanske kraftreaktorer; vi fremforhandlet en avtale som gjorde at Russland kunne bruke en brigade i en amerikansk avdeling i de fredsbevarende operasjoner i Bosnia; vi hadde en direkte linje som gjorde det mulig å diskutere akutte problemer. Jeg hadde den russiske forsvarsministeren som min gjest på Natos forsvarsministert møte; jeg introduserte ham til president Clinton og hans stab.

I sum hadde jeg veldig nær kontakt med den russiske forsvarsministeren og brukte denne nærheten til å fremme spesifikke fellesprogram, som det å demontere kjernevåpen i Kasakhstan, Hviterussland og Ukraina. Men jeg brukte også nærheten til generelt å bringe våre to land nærmere hverandre som partnere, ikke som allierte. Da jeg fratrådte stillingen i 1997 trodde jeg at vi var kommet langt når det gjaldt å demontere den dødelige, kjernefysiske arven fra den kalde krigen, og at fiendskapen mellom USA og Sovjetunionen var lagt bak oss. Men slik var det ikke. En serie politiske beslutninger i USA i løpet av de neste årtier førte til økende, negative

reaksjoner fra Russland. Disse inkluderte utvidelsen av Nato østover mot Russland; oppsigelsen av Anti-Ballistic Missile Treaty (ABM); og krigen i Irak.

Resultatet var at i den andre perioden i administrasjonen til George W. Bush, var relasjonen mellom USA og Russland blitt så fiendtlig, at den kjernefysiske faren igjen ble en bekymring. Dette førte til at fire tidligere, amerikanske ministre gikk til en dramatisk aksjon: George Shultz og Henry Kissinger, Nunn og jeg skrev en artikkel i Wall Street Journal der vi redegjorde for de kjernefysiske farene og argumenterte for at verden skulle avskaffe kjernefysiske våpen, heller enn å leve med denne faren.

I noen år var responsen på vår artikkel svært positiv, både i USA og i verden for øvrig. Jeg begynte å håpe at vi skulle lykkes. Én måned etter at president Obama tiltrådte holdt han en bemerkelsesverdig tale i Praha, der han sa; «Så i dag erklærer jeg tydelig og med overbevisning Amerikas forpliktelse til å søke fred og trygghet i en verden uten kjernefysiske våpen». Senere samme

år fremforhandlet Obama den nye START-avtalen med Russland. Den inneholdt en beskjeden reduksjon av kjernefysiske våpen i begge land, men skulle etterfølges av nye START II, som ville føre til mer betydelige reduksjoner. Vi var på vei, eller det var ihvertfall det jeg trodde.

Men Obama kjørte seg fast da han forsøkte å få nye START ratifisert. Til slutt fremforhandlet han en avtale med opposisjonen der republikanerne i Senatet til slutt stemte for nye START, etter at Obama hadde gått med på en omfattende modernisering av det kjernefysiske programmet. Den prisen var, etter min mening, for høy; den påfører nå USA en utgift på 1 trillion dollar over de neste 30 år for å modernisere atomvåpen vi egentlig bør redusere. Fra dette tidspunktet sluttet Obama å forfølge sin «Praha-agenda», og de fire statsmenn som hadde søkt å forby kjernefysiske våpen, avsluttet også sin felles innsats.

Jeg var dypt skuffet over nederlaget til Obama sitt initiativ, men besluttet at problemet var for alvorlig til at jeg kunne gi helt opp. Hvis vi ikke kunne avskaffe kjernefysiske våpen på nåværende tidspunkt, kunne vi i det minste foreta oss noe for å redusere den faren de representerer. For å oppmuntre til dette, dannet jeg William J. Perry-prosjektet for å lære folk om farene ved kjernevåpen og være en talsmann for å redusere disse farene.

Jeg arbeidet for å fremme disse ideer gjennom artikler, undervisning, foredrag, konferanser, online-kurs og to bøker; «My Journey at the Nuclear Brink» i 2015 og i 2020 skrev Tom Collina og jeg «The Button: The New Nuclear Arms Race and Presidential Power from Truman to Trump». Den foreslår tiltak USA kan ta, som å fjerne presidentens mulighet til alene å kunne avfyre atomraketter, fase ut landets interkontinentale raketter, og til de er fjernet, forby at de blir avfyrt etter varsling av et angrep. Vi ser på dette som tiltak som kan holde oss i live, frem til vi godtar et tankesett som muliggjør en fullstendig avvikling av kjernefysiske våpen. William Perry-prosjektet lager nå podcasten «At the Brink», men i et format som når yngre mennesker. Dette arrangeres av barnebarnet mitt, Lisa Perry, som er en ivrig podcaster-bruker, i likhet med mange andre i hennes generasjon.

Gjennom alle disse tiltakene, har jeg samarbeidet med institusjoner som i årevis har jobbet med å fremme det samme budskapet: the Nuclear Threat Initiative, Ploughshares Fund, og selvfølgelig The Bulletin of the Atomic Scientists. Vårt mål er det samme: å redusere, og med tiden eliminere faren for en kjernefysisk katastrofe.

Til tider blir jeg frustrert over å være en «dommedagsprofet». Og jeg blir motløs fordi mine advarsler

om de eksistensielle farene og de beskjedne tiltak som foreslås for redusere dem, ikke blir diskutert seriøst. Selv ikke dommedagsklokken, som er så lett å forstå, har utløst nevneverdig politisk handling.

Men vi kan ikke gi opp. Altfor mye står på spill.

Det er ikke noen overdrivelse å advare om at en storstilt atomkrig kan føre til en utryddelsehendelse som kan sammenliknes med den som fikk dinosaurene til å dø ut. Selv om mange dinosaurer ble drept av de direkte effektene av energien som ble frigjort av asteroideeffekten, var den avgjørende effekten den atomvinteren forårsaket av den enorme forbrenningen av planetens skoger. Denne atomvinteren varte i mange år og forårsaket ødeleggelsen av nesten all vegetasjon, og drepte dermed nesten alle grønnsaksspisende dyr, noe som igjen fratok kjøttetende dyr mat.

I september opplevde vi som bor i California en lav-skala forsmak på hvordan en atomvinter kan fortone seg, forårsaket av kvelende røyk fra omfattende skogbranner. I min by Palo Alto opplevde vi et mørke midt på dagen da røyken la seg over skyene og forhindret sollyset i å komme gjennom. Høylys dag virket som midnatt. Vi opplevde denne blokaden i løpet av én dag, men det var lett å se for seg den utstrakte avlingssvikten som ville fulgt hvis dette hadde vart noen år, ja til og med noen få måneder.

I en storskala kjernefysisk krig vil hundrevis av millioner mennesker bli drept umiddelbart av eksplosjonene. Men eksplosjonene vil utløse vidstrakte branner i hundrevis av byer, og omkringliggende skoger blir satt i brann. Som følge av en kjernefysisk krig vil vår begrensede erfaring med mørke mitt på dagen i California, bli erfart over store områder av planeten i mange år. Den minst skjebnesvangre effekten av en storstilt kjernefysisk krig ville være ødeleggelsen av vår sivilisasjon. Den verste følgen vil være utryddelsen av mennesket som art.

I løpet av mange tiår beskjeftiget med forsvarssystemer i og rundt både USA og Russland, har min oppfatning utviklet seg, og jeg er helt overbevist om at tiden nå er kommet til å avskaffe kjernefysiske våpen.

This article was reprinted with the permission of the Bulletin of the Atomic Scientists, a non-profit and non-partisan organization that equips the public, policymakers, and scientists with the information needed to reduce man-made threats to our existence. Learn more at www.thebulletin.org

**NORSKE LEGER
MOT ATOMVÅPEN**

VELKOMMEN TIL LANDSMØTE 2021

**LØRDAG 11. SEPTEMBER
SENTRALEN, OSLO**

Det innkalles med dette til Norske leger mot atomvåpens landsmøte 2021. Landsmøtet er Leger mot atomvåpens høyeste organ. Alle ordinære medlemmer har stemmerett. Støttemedlemmer har forslagsrett. Forslag til saker sendes til anja@legermotatomvapen.no innen 16. august 2021. Sakspapirer, inkludert forslag til vedtektsendringer, publiseres på legermotatomvapen.no senest to uker før møtet, og sendes elektronisk til påmeldte.

Etter landsmøtet arrangerer vi felles lunsj, før det avholdes styremøte med nye og gamle styremedlemmer.

Påmelding til landsmøtet gjøres ved å sende e-post til **anja@legermotatomvapen.no** innen 4. september.

Vi kommer tilbake med flere detaljer på e-post og på hjemmesiden.